

THEODOSIANI

LIBRI XVI

CVM CONSTITVTIONIBVS SIRMONTIANIS

EDIDIT

ADSVMPTO APPARATV P. KRVEGERI

TH. MOMMSEN

VOLVMINIS I PARS PRIOR

PROLEGOMENA

IN BIBLIOTHECA MUSEI HISTORICO-NATURALIS BEROLINENSIS

BEROLINI

APVD WEIDMANNOS

MDCCCXCV

CONSPECTVS PARTIS PRIORIS

	pag.
Conspectus subsidiorum ad Theodosianum adhibitorum	VI
Conspectus subsidiorum ad Sirmondianas adhibitorum	VIII
PROLEGOMENA IN THEODOSIANVM	
Cap. I. Theodosiani origo et usus	IX
Rubricæ Edicti Gregoriani Theodosiani Iustiniani	XIII
Breviarii Alariciani præscriptio auctoritas subscriptio	XXXI
Cap. II. Theodosiani integri codices	XXXVIII
Cap. III. Ex Theodosiano integro excerpta præter Alaricana .	LIX
Cap. IIII. Breviarii integri codices	LXV
Cap. V. Additamenta Breviarii sumpta ex Theodosiano integro	LXXXII
Cap. VI. Breviarii exempla breviate et incerta	XCIII
I. Libri decurtati	XCV
II. Epitomæ	C
III. Varia et minora	CII
IV. Excerpta ex Breviario	CIII
V. Libri latentes vel deperditi	CIV
Cap. VII. Theodosiani editiones et apparatus	CVII
Cap. VIII. Crisis librorum	CXIX
Cap. VIII. Orthographia librorum et compendia	CXLII
Cap. X. Constitutionum auctores et acceptores et dies locique	CLIII
I. Imperatores	CLX
II. Constitutionum acceptores	CLXII
III. Tempora et loci	CCIX
DE VSV BREVIARII ALARICIANI FORENSI ET SCHOLASTICO PER HISPANIAM GALLIAM ITALIAM REGIONESQVE VICINAS adiecto indice locorum ex Breviario adhibitorum scripsit <i>Alfredus de Wretschko</i>	CCCVII
PROLEGOMENA IN CONSTITVTIONES SIRMUNDIANAS	CCCLXXVIII

Opus Theodosiani edendi a THEODORO MOMMSEN
consilio et auctoritate Academiae Litterarum Regiae Borus-
sicae anno 1898 susceptum atque continuo labore matura-
tum paene absolutum erat, cum vir summus kalendis
Novembribus anni 1903 e vita excessit. Prolegomena inde
a pagina CLXXXV amici, quibus hoc munus Mommseni
voluntate delatum erat, typis mandanda curaverunt.

CAPVT NONVM.

ORTHOGRAPHIA LIBRORVM ET COMPENDIA.

Orthographiam librorum duorum primariorum *RV* editio ita repraesentat, ut ambigua sicut tradita sunt reddantur, vitia certa, etiam ea, in quibus librarius sibi constat, in textu corrigantur falsa scriptura relata in apparatus. Operis integri codices ubi deficiunt, quatenus fieri potuit ad *PM* orthographica formata sunt suppressis naevis. — Hoc capite ex *RVT* orthographica, quae quidem aliqua adnotatione digna esse viderentur, composui coniuncta, specimen scilicet nequaquam plenum. Ex breviarii libris *PM* in orthographicis non multo inferiores sunt libris *RVT* et longe emendatius scripti quam ex integris *W*; contra codex *H* nec minus *N* et reliqui omnes referti sunt vitiis et barbarismis. Ego ex his omnibus selecta tantummodo adnotavi; Haenelius in praef. ad breviarium errores composuit p. XLI ex *M*, p. XLIX ex *L*, p. LIII ex Parisino 4406 (descripto ex *E*).

V	R	T	varii
<i>ae e</i> in Latinis raro permu- tantur	<i>ae e</i> raro permutan- tur	<i>ae e</i> 	<i>ae e</i> <i>PM</i> fere ut priores
<i>ae pro e</i> in fine vocabuli, ut <i>manifestae</i> — <i>richo- merae</i> <i>aeclesia</i> constanter fere (<i>ecclesia</i> 16, 5, 52, 18 — 16, 5, 65, *12; <i>eclesia</i> 16, 5, 65, 3) <i>aeculeus</i> <i>paenes</i> , <i>paenitus</i> raro <i>praec-</i> (<i>depraecantur</i>) raro <i>praetium</i> raro <i>quaerella</i> , <i>quaerimonia</i> aliquoties	in fine vocabuli <i>inhonestae</i> — <i>inlicitae</i> 6, 35, 14, 11 <i>paenitus</i> raro <i>praehendere</i> <i>praetium</i> raro <i>quaerimonia</i> <i>saenatus</i> 6, 4, 8, 1 corr. <i>taestabuntur</i> 6, 2, 15, 3	<i>ae pro e</i> in fine vocabuli pas- sim <i>litae</i> (corr.) — <i>maximae</i> — <i>paenae</i> (corr.) — <i>quae</i> encli- tice (saepissime, sed saepe correctum) — <i>quantitatae</i> — <i>solitae</i> — <i>studiosae</i> <i>aeclesia</i> — <i>aedere</i> , <i>aeditio</i> — <i>aedictalis</i> — <i>aequus</i> — <i>inter- praetatio</i> — <i>paenes</i> — <i>paenitus</i> — <i>praeces</i> — <i>praehendere</i> cum de- rivatis fere constan- ter — <i>praemere</i> — <i>praetium</i> plerumque	<i>ae pro e</i> passim, maxi- me <i>H</i> , in quo inter alia constanter fere datur <i>actiam</i>
<i>e pro ae</i> raro <i>equus</i> 11, 36, 7, 6 <i>extimatio</i> V ² 11, 14, 1, 11 <i>heresis</i> fere constanter (<i>haeresis</i> 16, 5, 54, *6) <i>lesus</i>	<i>e pro ae</i> raro <i>elicite</i> <i>inheserunt</i> 7, 1, 5, 1 <i>prestandum</i> 7, 4 23, 5	<i>e pro ae</i> in fine vocabuli <i>late</i> — <i>nostre</i> — <i>praede</i> — <i>que</i> passim <i>equitas</i> — <i>celestis</i> — <i>coherere</i> — <i>gymcecum</i> — <i>pene</i> — <i>premium</i>	<i>e pro ae</i> rarius. In <i>PM</i> constanter fere est <i>ledere</i>

V	R	T	varii
<i>e oe</i> <i>poenes</i> 12, 6, 17, 3		<i>e oe</i> <i>poenis</i> (= <i>penes</i>) 4, 13, 1, 1 <i>poenitus</i> 4, 12, 5, 2	<i>e oe</i> <i>foenus</i> (= <i>fenus</i>) <i>H</i> <i>P</i> <i>M</i> <i>fedus</i> (= <i>foedus</i>) <i>P</i> <i>M</i> <i>poene</i> (= <i>paene</i>) <i>P</i> <i>M</i>
<i>e i</i> raro permutantur <i>Beryt-</i> recte 15, 12, 1, <i>Borst-</i> 13, 9, 1, <i>Byrit-</i> 10, 24, 3, 13, 1, 9, <i>By-</i> <i>rith-</i> 11, 1, 19, 11, 2, 4, 11, 15, 2, 12, 1, 54, 12, 1, 63 <i>cyllis</i> (= <i>codes</i>) 11, 36, 8, 1 <i>Tric(eris)</i> in l. XIII— XVI (v. p. XLVI)	<i>e i</i> raro permutan- tur <i>Aurilianus</i> pas- sim <i>Beryt-</i> recte 6, 27, 2, <i>Byrit-</i> 7, 13, 11, 7, 22, 7, 8, 5, 41 <i>Triu-</i>	<i>e i</i> <i>e pro i</i> <i>detenere</i> — <i>regor</i> — <i>sterelitas</i> — <i>ualeturus</i> <i>i pro e</i> <i>dilatus</i> — <i>linire</i> — <i>Triu-</i>	<i>e i</i> <i>W</i> passim permutat, habens <i>intellig-</i> et similia multa <i>PM</i> vix umquam <i>e pro</i> <i>i</i> , raro admodum <i>i</i> <i>pro e</i> , ut <i>eatinus</i> — <i>distituitur</i> — <i>vicisi-</i> <i>mus</i> <i>HN</i> saepissime et <i>e</i> <i>pro i</i> et <i>i pro e</i> , ut <i>letigosus</i> — <i>inormis</i> cet.
			<i>H i</i> ante <i>st</i> passim aut male omittit: <i>ste</i> — <i>sta</i> — <i>spania</i> aut male addit: <i>istatui-</i> <i>mus</i> — <i>istudium</i>
<i>i y</i> <i>i pro y</i> <i>Acyndinus</i> constanter — <i>polypticum</i> <i>y pro i</i> <i>bafyrum</i> 11, 28, 3, *3 — <i>Bythyn-</i> 12, 1, 118 — <i>dypitic-</i> — <i>Epyrus</i>		<i>i y</i> <i>i pro y</i> <i>enfiteuticus</i>	<i>i y</i> <i>P presbyter</i> et <i>presbi-</i> <i>ter</i> , <i>M presbiter</i> con- stanter <i>PM</i> aliquoties <i>y pro i</i> , ut <i>cyrografum</i> — <i>phy-</i> <i>lippus</i>
<i>o u</i> non permutantur (sem- per <i>epistula</i> — <i>sub-</i> <i>oles</i>)	<i>o u</i> non permutan- tur (semper <i>epistula</i> — <i>sub-</i> <i>oles</i>)	<i>o u</i> <i>o pro u</i> <i>incolomis</i> 3, 30, 3	<i>o u</i> <i>WHN</i> passim permu- tant; ex <i>H</i> adnotavi <i>aepistholis</i> — <i>infolis</i> — <i>uficit</i> (= <i>officit</i>) — <i>sobule</i> <i>PM</i> non permutant
<i>oe o</i> <i>diocesis</i> plerumque, <i>diocesis</i> 13, 5, 34, 2	<i>oe o</i> <i>diocesis</i> ple- rumque, <i>diocesis</i> 8, 5, 42, 1		
<i>oe y</i> <i>cyllis</i> (= <i>coeles</i>) 11, 36, 8, 1			
<i>u</i> inserta <i>urguere</i> rarius quam <i>urgere</i> <i>discinguas</i> 11, 36, 3, 12			

V	R	T	varii
<p><i>b p</i> in vocabulis a labendo nubendo scribendo derivatis <i>b</i> ante <i>s t</i> retinetur neque abit in <i>p</i>: scribitur <i>labusus</i> — <i>nubiae</i> (<i>nupt</i>- raro, ut 9, 7, 8, 4) — <i>scritum</i></p>	<p><i>b p</i> ut <i>V</i></p>	<p><i>b p</i> ut <i>VR</i> <i>inobs</i> 4, 8, 5, 6</p>	<p><i>b p</i> <i>WPM</i> ut <i>VRT</i> <i>PM obtio</i> — <i>obtimus</i> cet.</p>
<p><i>b u</i> <i>b</i> pro <i>u</i> raro <i>conhibentia</i> constanter — <i>habe</i> fere constanter — <i>iubare</i> passim — <i>Octavianus</i> 12, 1, 4</p> <p><i>u</i> pro <i>b</i> raro <i>Ablavius</i> constanter — <i>Avellinates</i> 12, 1, 62 — <i>aceruus</i> constanter</p>	<p><i>b u</i> <i>b</i> pro <i>u</i> rarissime <i>cohibentia</i> 6, 30, 17, 5</p> <p><i>u</i> pro <i>b</i> raro <i>gleua</i> 6, 2, 12, 2 — 6, 2, 15, 2 (<i>gleba</i> 6, 2, 17, 2 — 6, 4, 17, 11 — 6, 23, 1, *2)</p>	<p><i>b u</i> <i>b</i> pro <i>u</i> passim <i>adlubio</i> — <i>ferbor</i> 2, 8, 19, 3 (corr. ex <i>feruor</i>) — <i>nobellus</i> — <i>probocatio</i> — <i>grabatus</i> — <i>sibe</i> (corr.) — <i>ueriorbe</i> (corr.)</p> <p><i>u</i> pro <i>b</i> passim <i>uellum</i> — <i>constauit</i>, <i>recusauit</i> — <i>contuernium</i> — <i>mouilis</i> — <i>pleue</i> (1, 29, 3, 2 corr.) — <i>praeuendus</i> — <i>Prouianus</i> saepius — <i>ueruera</i></p>	<p><i>b u</i> <i>PM</i> fere ut antiquiores; <i>aceruus</i> constanter <i>H</i> has litteras non permutat</p>
<p><i>c d</i> non permutantur: <i>quidquid</i> constanter, <i>quicquam</i> constanter</p>	<p><i>c d</i> ut <i>V</i></p>		
	<p><i>c g</i> <i>neclex</i>- aliquoties, non constanter</p>	<p><i>c g</i> <i>neclex</i>- 5, 7, 2, *7</p>	
	<p><i>c qu</i> <i>inquoactam</i> secuntur et sequuntur alternant</p>	<p><i>c qu</i> <i>inquata</i> 3, 32, 1, 5</p>	<p><i>c qu</i> <i>PM</i> passim <i>relicum</i> — <i>secuntur</i>; <i>de eorum</i> (= <i>de quorum</i>) <i>NX M^sL</i> 14, 7, 1, *2</p>
<p><i>ci ti</i> non permutantur</p>	<p><i>ci ti</i> ut <i>V</i></p>	<p><i>ci ti</i> ut <i>VR</i></p>	<p><i>ci ti</i> <i>W</i> <i>conditio</i> constanter — <i>absulucio</i> — <i>sancio</i> — <i>pernitiosissimus</i> <i>Z</i> <i>conuencio</i> Sirm. 6, *16 <i>H</i> <i>iusticia</i> — <i>conditio</i> — <i>solatium</i> <i>PM</i> non commutant, sed scribitur <i>controvertia</i> constanter, item <i>animaduertio</i></p>

<p align="center">V</p> <p><i>d t</i></p>	<p align="center">R</p> <p><i>d t</i></p>	<p align="center">T</p> <p><i>d t</i></p>	<p align="center">varii</p> <p><i>d t</i></p>
<p><i>adque</i> — <i>capud</i> — <i>quod</i> (= quot 6, 4, 10, 3)</p> <p><i>t</i> pro <i>d</i> passim in voc. extremis <i>athibitus</i> 11, 36, 4, 3 — <i>athuc</i> 12, 1, 56, 3 — <i>apud</i> passim — <i>haut</i> — <i>set</i> raro</p>	<p><i>d</i> pro <i>t</i> <i>adque</i> — <i>capud</i> — <i>quod</i> (= quot 6, 4, 10, 3)</p> <p><i>t</i> pro <i>d</i> <i>haut</i></p>	<p><i>d</i> pro <i>t</i> <i>adque</i> constanter</p> <p><i>t</i> pro <i>d</i> <i>aliut</i> — <i>apud</i> (et <i>apud</i>) — <i>illut</i> — <i>set</i> (corr. in <i>sed</i> 3, 32, 1, 5)</p>	<p><i>PM</i> ut antiquiores</p>
<p><i>f ph</i> <i>f</i> pro <i>ph</i> constanter fere in Graecis et barbaris, ut est <i>Dagalifus</i>; exceptionem faciunt <i>Philippus</i> (semel <i>Filipp</i> 12, 12, 14) et <i>philosophia</i> (semel <i>philosofia</i> 14, 9, 3, 18)</p>	<p>fere ut <i>V</i> (sed <i>philosophus</i> 6, 4, 21, 3 — <i>Phoenice</i> 7, 22, 9, 5)</p>	<p>fere ut <i>RV</i></p>	
<p><i>h</i> omissa in Latinis raro <i>redibere</i> — <i>subceatur</i> 12, 1, 77, 3 in Graecis passim: <i>Alytarc</i> — <i>apoc</i> — <i>carta</i> — <i>concylium</i> — <i>dyptic</i> — <i>olosericus</i> — <i>ypomnematografus</i> — <i>polyptic</i> — <i>Syriarc</i></p> <p><i>h</i> addita in Latinis <i>hisdem</i> constanter — <i>hostendi</i> — <i>cohartare</i> constanter — <i>cohercere</i> constanter — <i>exhorta</i> — <i>themonarius</i> in Graecis passim: <i>Alytharc</i> — <i>Byrith</i> (vide supra sub <i>e i</i>) — <i>enfytheuticarius</i> (corr. ex <i>enfyteut</i> 11, 28, 14, 2/3) constanter — <i>gynehear</i> — <i>hirenarcha</i> — <i>Machedon</i> — <i>Neotherius</i> constanter — <i>thelon</i></p>	<p><i>h</i> omissa in Latinis <i>exaurire</i> — <i>exi- bere</i> — <i>actenus</i> in Graecis <i>scola</i> (et <i>schola</i>)</p> <p><i>h</i> addita in Latinis <i>hisdem</i></p> <p>in Graecis passim</p>	<p><i>h</i> omissa in Latinis <i>orror</i> — <i>incoare</i> in Graecis <i>pascha</i> (et <i>pascha</i>) — <i>scolasticus</i></p> <p><i>h</i> addita <i>hac</i> (= <i>ac</i>) — <i>cartha</i> — <i>conhibentia</i> — <i>enfytheuticus</i> — <i>honera</i> — <i>methallum</i></p>	<p><i>h</i> omissa <i>PM</i> fere ut antiquiores <i>H</i> in principio vocabuli passim: <i>oc</i> — <i>orrescit</i></p> <p><i>h</i> addita <i>H</i> in principio vocabuli frequentissime: <i>hac</i> — <i>hordo</i> — <i>horigo</i> — <i>hurbs</i> — <i>husurae</i> fere constanter — <i>hutiliter</i> <i>PM crehare</i> — <i>habund-raro</i></p>
<p><i>m n</i> <i>anplissimus</i> 12, 1, 180, 1</p>	<p><i>m n</i> <i>eundem</i> raro</p>		<p><i>m n</i> <i>W anpotare</i> — <i>tenpus</i> <i>H uolumtas</i> — <i>solennis</i></p>
<p><i>n</i> omissa vel addita: <i>thensaurus</i> — <i>uicensimus</i></p>	<p><i>n</i> omissa vel addita ut <i>V</i></p>		

V	R	T	coris
<p><i>s x</i> <i>estimatio</i> V² 11, 14, 1, 11</p>	<p><i>s x</i> (recte <i>ses-</i> <i>cent-</i>) <i>amplesi</i> 6, 27, 22, *2</p>	<p><i>p</i> omissa <i>exenti</i> 1, 32, 15</p>	<p><i>p</i> male addita <i>H contempti</i> (= <i>con-</i> <i>tenti</i>) — <i>dampnum</i> — <i>volumptas</i> <i>p</i> male omissa <i>H presumtio</i> <i>PM contemserat</i> — <i>ex-</i> <i>entus</i> <i>PM subscriptio</i> con- stanter</p>
<p><i>x cx</i> <i>sanctimus</i></p> <p><i>x xs</i> in vocabulis cum praep. <i>ex</i> composi- tis ubi sequitur <i>s</i> littera, ea plerum- que adest, aliquo- ties additur emen- dando, ut <i>executio</i> 11, 36, 25, 1 — <i>exequen-</i> <i>das</i> 16, 5, 46, 6, passim tamen omittitur, ut <i>executor</i> 11, 36, 2, 2 — <i>exerere</i> constanter — <i>exurgere</i> 12, 1, 146, 5</p>	<p><i>x cx</i> <i>iniunctimus</i> 6, 4, 25, 5 — <i>san-</i> <i>ctissime</i> 6, 4, 17, 2</p> <p><i>x xs</i> <i>exortes</i> 6, 27, 13, 4 <i>exequantur</i> corr. in <i>exsequantur</i> 8, 5, 66, 3</p>	<p><i>x xs</i> <i>executio</i> 5, 7, 2, *1</p>	<p><i>s</i> pro <i>x</i> <i>H</i> passim: <i>iusta</i> — <i>extraneus</i> — <i>extrinse-</i> <i>cus</i> <i>x</i> pro <i>s</i> <i>H estimatio</i></p>
<p>geminatio consonan- tium <i>medella, querella</i> con- stanter — <i>rennuere</i> constanter — <i>repper-</i> <i>ire</i> fere constanter male neglecta: <i>aeclesia</i> (vide p. CXLII) — <i>oportu-</i> <i>nus</i></p> <p>male admissa: <i>Thessalonica</i> con- stanter</p>		<p>geminatio consonan- tium</p> <p>male neglecta: <i>oportunitas</i> 1, 32, 6, 3</p> <p>male admissa: <i>uellint</i> 1, 31, 2, 5</p>	<p>geminatio consonan- tium</p> <p>male neglecta: <i>PM</i> passim: <i>eclesia</i> constanter — <i>grasatus</i> — <i>oportunus</i> — <i>suple-</i> <i>mentum</i> <i>H</i> passim: <i>quatuor</i> plerumque — <i>codicibus</i> — <i>solemnis</i> — <i>uficit</i> male admissa: <i>H uollumen</i></p>

V	R	T	vari
<p>geminatio vocalium <i>i</i> pro <i>ii</i> remansit in <i>idem</i> inscriptionum constanter; in post- consulatibus sub- scriptionum fere con- stanter (excepta una 12, 12, 8) praeterea subinde: <i>Gallis</i> 12, 1, 171, 2 — <i>idem</i> 14, 3, 19, *4 — <i>intercolumnis</i> 15, 1, 45, 1 — <i>ordinari</i> 12, 1, 118, 6 — <i>quinquenni</i> 14, 3, 7, 1 uno loco 14, 4, 10, 8 pro <i>terti</i> cum scriben- dum esset <i>tertii</i>, er- rore positum est <i>certi</i>.</p>			<p>geminatio vocalium <i>PM</i> fere ut antiqui- ores; formae anti- quae <i>is</i> — <i>idem</i> — <i>inisse</i> — <i>petisse</i> non rarae sunt, interdum tamen corruptae a librariis, maxime pro <i>is</i> substituto non <i>iis</i>, sed <i>his</i>, id quod reti- nuimus <i>H</i> similiter: <i>fili</i> (= <i>filii</i>) 5, 1, 1. 5, 1, 2</p>
<p>Adlitteratio <i>adf-</i> plerumque <i>adl-</i> plerumque, <i>alle- gare</i> constanter <i>adt-</i> plerumque, ut <i>adtinere</i> <i>conl-</i> constanter <i>comm-</i> plerumque, sed <i>conmod-</i> 12, 12, 3, 3/4 <i>inl-</i> constanter, ut <i>in- cludere</i>, <i>inlustris</i> <i>imm-</i> plerumque, ut <i>immunis</i> <i>imp-</i> plerumque, sed <i>impatientia</i> 11, 36, 18, 5 — <i>inpedire</i> — <i>inpetrare</i> 12, 1, 180, 3. 13, 5, 3, 2 <i>inv-</i>: <i>invitus</i> 9, 39, 2, 3 <i>obp-</i>: <i>obponere</i> <i>subm-</i> plerumque <i>subp-</i> raro: <i>subpri- mere</i> <i>subr-</i> plerumque</p>	<p>Adlitteratio <i>adf-</i> plerumque, sed <i>affectare</i> 8, 4, 30, 11 <i>all-</i> plerumque, <i>allegare</i> con- stanter; sed <i>adlect-</i> 6, 24, 10, 4. 6, 35, 7, 12 <i>conl-</i> plerum- que, sed <i>col- latio</i> 7, 6, 3, 5 — <i>collocavi</i> 8, 5, 16, 10 <i>comm-</i> plerum- que, sed <i>con- mun-</i> 7, 24, 1, 1</p>	<p>Adlitteratio <i>comm-</i>: <i>committ-</i> 11, 8, 3, 3 — <i>commun-</i> 11, 7, 16, 3</p>	<p>Adlitteratio <i>W</i> ab ea abstinet con- stanter, etiam in <i>comm-</i> et in <i>inmo</i> 16, 5, 18, *1 <i>PM</i> <i>allegare</i>, <i>alligare</i> constanter</p>

Divisio syllabaria has fere leges sequitur.

V

Composita, scilicet ea quae loquens ipse sentiat in se habere vocabula duo, maxime quae incipiunt a prae-positionibus similibusque, etiam a *con-* vel *re-*, dividuntur secundum eam bipertitionem: *ad|imat* — *de|strictus* — *con|stituit* — *ex|istimat* — *inter|est* — *re|stituentur* — *sub|ire* — item *proto|stasia* et *anim|advertere*. Exceptiones inveniuntur, raro tamen:

cons|tit-
pe|risse
prae|re|rire
su|biecta
su|bole
tran|sierint, tran|sacta

R

similia (praeter *anim|advertere*) ex hoc libro non enotavi neque videtur eius librarius compositorum habuisse rationem peculiarem; scribitur *cons|tans* — *ins|taurare* — *prae|rea* — *prae|cibitum* 8, 5, 35, *12 — *sub|stantia*

Consonantes duae vel *x* ubi in medio vocabulo ita collocatae sunt, ut de syllabarum confinio dubitari possit, syllabae dirimuntur secundum has fere consuetudines:

V

liquidae *l r* secundo loco posita non separantur a muta quae praecedit

bl: pu|blicus
cl: in|clytus
gl: ne|glexerit
pl: am|plius
br: sa|briter
cr: sa|crum
dr: qua|drupli
gr: redi|nto|grandae
pr: pro|prius
tr: pa|tricius

R

leges easdem observat atque V paucis locis exceptis

pub|licum
neg|lexerit
eg|ressus

T (Krueger p. 11)

nec|lecto

praeterea anceps fere est consuetudo:

V

ct: auc|tor — *ed|ic|tum* passim
ct: ad|iectio — *cun|ctatio* item passim (uno loco 10, 1, 11, 5 *cun|ctis* m. 1, *cun|ctis* m. 2)
gn: ig|notis perraro
gn: pi|gnora plerumque
mn: om|nia passim
mn: da|mona item passim
ps et *bs* constanter
pt et *bt: res|cri|bita* raro
pt et *bt: scri|bitus* constanter fere — *se|ptem* — *susce|pta*
sc constanter: *nos|cuntur* — *popo|scit*
sp plerumque: *res|ponsum*
sp: pro|superior raro

R

ct constanter
mn constanter
pt et *bt* constanter

sp constanter

T

ct constanter
gn constanter
mn constanter
ps constanter
pt et *bt* constanter
sc constanter

V	R	T
<p><i>s</i>: <i>pos tulal</i> — <i>Cons tantius</i> (ubi <i>n</i> littera videtur sonum perdidisse) con- stanter <i>st</i>: <i>mon strabuntur</i> perraro <i>x</i>: <i>ma ximae</i></p>	<p><i>s</i>t plerumque <i>x</i>: trahitur fere ad syllabam posteriorem: <i>perspe ximus</i> — <i>pro ximus</i>; non semper tamen: <i>dix erit</i> — <i>ex emplo</i>. 8, 1, 4, 3 est <i>sanc xerimus</i> etiam in <i>R</i> inveniuntur errores similes: 6, 24, 4, 3. 6, 35, 1, 7 <i>po ena</i> (sic bis) — 6, 24, 5, 5 <i>sin</i> <i>[u] ero</i> — 6, 27, 2, 3 <i>consulatu</i> <i>m eo</i> — 6, 27, 16, 1/2 <i>quae s ti-</i> <i>pendiis</i> — 6, 35, 1, 2 in <i>s criniis</i> — 7, 8, 8, 6 <i>abs ente</i> — 7, 20, 11, 2 <i>s qualida</i> — 8, 15, 1, 5 <i>ov x</i> ḡ³<i>v</i></p>	<p>singularia haec eno- tavit Krueger: <i>ali-</i> <i>qu ibus</i> — <i>man-</i> <i>su etudo</i> — <i>s icut</i> — <i>tran sigat</i> — <i>ani maduertamus</i></p>
<p>contra leges has quae peccant, ut sunt <i>mai oris</i> — <i>numeros i-</i> <i>tate</i> — <i>se ruet</i> — <i>in pecunia s ar-</i> <i>ciatur</i> et si quae sunt similia singularia omnia, originem inde trahunt, quod librarius scribenda non intellexit vel alio modo erravit.</p>		

Compendia reperta in libris duobus primariis *R* pleraque, *V* omnia haec editio repraesentat inclusis intra parentheses () litteris per ea suppressis. Inventa in codice *T* diligenter composuit Krueger p. 8—11, item codicis *W* foliorum trium Taurinensium Patetta p. 131; foliorum Vaticanorum mihi praesto fuerunt apographi ope Kruegeriani. His subsidiis usus notitiam composui compendiorum in Theodosiani codicibus plenis adhibitorum, non singillatim minora minimaque persecutus, sed quae hoc volumine utentibus visa est sufficere. — Codices breviiarii in hoc tractatu sprevi omnes.

Quod in gestis de Theodosiano publicando senatores exoptant (p. 5, 11) codici a constitutionariis faciendo 'notae iuris' ne adscribantur, id effectum est: scilicet notae eae, quibus scriptus est Gai liber Veronensis, exceptis paucissimis, de quibus infra dicitur, absunt a verbis tam constitutionum quam rubricarum. Sed tantum abest, ut haec lex pertineat ad praescripta iis subscriptaque, ut e contrario in his compendia quae iam explicabuntur legitima sint et eiusmodi vocabula per exceptionem tantummodo inveniuntur praescripta. Compendia in his usitata redeunt fere in sequioris aetatis notarum laterculis (composui eos in grammaticorum Latinorum editorum a Keilio volumine quarto p. 277 seq.), destinatis opinor potissimum eius aevi prudentibus ad recte intellegendum Theodosianum et breviiarium Alaricianum. Nam huius quoque codices vetustissimi et accurate scripti, praesertim *PM*, cum in textu constitutionum a compendiis abstineant, in inscriptionibus et subscriptionibus easdem leges sequuntur, quae iam secundum libros plenos explicabuntur.

1. Antiqua compendia in textum constitutionum admissa reperiuntur haec.

- a) Contignationes litterarum (has enim licebit cum compendiis componere), earum scilicet quae propter formam iuncturis aptae sunt, in fine versum habet codex *R* has: *ae* — *nt* (hoc etiam in versu medio) — *oe* — *on* — *or* — *os* — *ul* — *ur* — *unt*, codex *V* has: *ae* — *il* — *li* — *np* — *ns* — *nt* — *ur* — *us*, codex *T* has: *ae* — *ns* — *nt* — *um* — *unt* — *ur* — *us*. Easdem omnes neque in versibus extremis solis habet codex *W* quadratis scriptorum recentissimus. Originem contignationes eae traxerunt cum ex aequabilitate paginarum requisita in scriptura quadrata, tum ex lege dividendorum vocabulorum ad syllabas. Ob easdem causas litterae versum finientes saepe figurantur forma minore.

- b) Littera tam *m* quam *n* ubi versum finit¹⁾ *RV*, etiam in medio versu *W*, eam

¹⁾ 6, 4, 12, 4 post *et iam* in versu medio cum membrana hiet, similiter *m* per lineolam repraesentatur.

repraesentant per lineam litterae praecedenti superpositam (in *R* puncto ei subiecto); itaque scribitur *cosde* et *co* *trouerstia*.

c) Compendia duo

g. = *que*
b. = *bus*

codices *RVT* ubivis admittunt.

d) contra singularia magis compendia sunt quae sequuntur:

\bar{M} in fine versus = *mus* raro reperitur in *V*.

T' = *tur* raro invenitur in libris *TV*, ex libro *R* non est adnotatum.

\bar{O} = *con* passim *RV* ponunt in praescriptis et subscriptis, scilicet in vocabulis *cons.*, *Constantinus*, *Constantinopolis*.

\bar{C} = *con* similiter usitatum invenitur raro in *R*, scilicet aliquoties pro $\bar{O}SS$ scribitur $\bar{C}SS$ (*cnss* 6, 4, 18; *css* 7, 22, 10), item 6, 4, 11 in subscripto *stantio*, 8, 7, 22, 7 in ipso textu *twictus*.

\bar{P} = *pra* in textu 8, 15, 1, 7 *prii* (non, ut est in ed., *iri*) *R*

$\bar{p}cons$ = *procons(uli)* est 6, 28, 7 in *R*, $\bar{p}uales$ = *provinciales* 10, 10, 49 in *V*, utroque loco in praescriptis.

$\bar{Q}DO$ = *quando* 8, 11, 2, 1 in textu *R*.

\bar{Q}' = *quod* 8, 11, 4, 7 in textu *R*.

$\bar{R}ES \bar{P}$ = *res publica* passim admittitur.

2. Anni menses dies etiam in textu notis legitimis perscribuntur. Sollemnes sunt in anno indicando notae *cons.* (sic perpetuo abolito compendio aetatis melioris *coe.*), cum perscriptum *consulibus* tam in *R* quam in *V* raro inveniatur, et *p(ost) c(onsulatum)* vel uno loco *post cons.* in *R*, item raro *ind(ictione)*. — Menses solent primis ternis litteris indicari scribiturque *Feb.*, non *Febr.* fere perpetuo, passim *Mar.*; at tamen nec *Mart.* deest nec desunt *Septemb.* vel *Sept(em)b.* et *Octob.* et *Novemb.* et similia. — *k.* et *kal.* alternant, \bar{n} pro *non* rarum est, item rarum *pr.* pro *prid.*
3. Pondera quoque more legitimo notantur, certe *lib(rae)* vocabulum non solet perscribi.
4. Numeri in textu constitutionum solent scribi litteris, quamquam exceptiones non desunt, id quod in utramque partem editio ostendit.
5. Scribendi ratio hac aetate recepta ubi compendia aut flagitat aut admittit, vetusta lex syllabaria, scilicet ut compendium finiat non cum syllaba, sed in syllaba media, etsi in plerisque retinetur, non raro negligitur scribiturque *Gra(tianus)*, *Mar(tias)*, *Sir(mium)*.
6. Altera lege aevi melioris, ut in compendiis tantummodo vocabuli littera prima usurpetur primaeve, hac aetate abolita, omnino ut recitantis commodo consuleretur, saepe numero ad primam litteram primasve adiungitur terminatio. Sic scribitur *Aug(usta)li* — *Aug(usta)lem* — *Gra(tia)no* — *Gra(tia)nus* — *mag(is)tro* vel *m(a)g(is)tro* — *off(ici)orum* — *Theod(osi)o* — *p(rae)tori)o* — *Val(en)te* — *Val(entini)ano* — *vic(ari)o* et sic deinceps. Duae partes vocabuli non raro separantur puncto interposito: *ramod . o* cet. Etiam in numeris *xxxi* et *xxxia* habet *R*. Vocabula dignitatum et civitatum similiter etiam in textu non raro breviantur; latius eius generis breviationes extendit *W* scribens *d(e)i* 15, 5, 5, 17 — *d(omi)nus* 15, 1, 50, 7 — *n(ost)ri* 15, 5, 5, 13 — *n(ost)ri* 16, 5, 17, 5. 9 — *n(ost)ro* 16, 5, 21, 6.
7. Elementa in compendio ideo repetita, ut vocabulum ad duas pluresve personas referatur, similiter in Theodosiani codicibus usurpantur scribiturque *Augg.*, *Auggg.* — *impp.* *imppp.* — *CC* = *Caesares* — *dd. nn.*, *ddd. nnn.* — *rr. cc.* = *viri clarissimi*, *rr. ss.* = *viri spectabiles* cet. Praeter honores tamen similia non offenduntur; $\bar{h}h$ = *heredes* quod habent *PMS(L)* 9, 9, 1, 18 ut in his solitarium est, ita in melioribus sine exemplo.
8. Nomina propria in praescriptis et subscriptis saepissime leguntur non perscripta.
 - a) Imperatorum nomina tam in inscriptionibus quam in subscriptionibus solent proferri non integra: scribitur *Arcad.*, *Arc.* — *Constant.*, *Const.* — *Grat.*, *Gra.* — *Honor.*, *Hon.* — *Isid.* — *Iic.* — *Theod.* — *Valent.*, *Val.* Perscripta admodum raro reperi-

untur. Compendia haec ubi ad duos pariter trahi possunt, ut *Constant.* ad Constantinum et Constantium, *Val.* ad Valentinianum et Valentem, ambiguitas saepe tollitur addita terminatione neque tamen semper culpa ut videtur librariorum.

- b) Privatorum nomina ut plerumque plene scribuntur, ita non raro, maxime in consulatibus haec quoque ponuntur non integra, exempli causa *Asclep(iodoto)* — *Olyb(rio)* — *Merob(aude)* — *Sat(urni)no* — *Syag(rio)* — *Synn(acho)*.
- c) Denique urbium clariorum in subscriptis nominatarum vocabula solent compendiari scribique *Ant(h)ioc(h)iae* — *Aquil(e)iae* — *Cart(h)ag(ine)*, *Cart(h)agine* — *Const(antino)p(oli)* constanter *RT*, *Constantinop(oli)* vel *Constant(ino)p(oli)* vel *Constan(tin)o-p(oli)* *V* — *Hadrianop(oli)* — *Herac(lea)* — *Marcian(o)p(oli)* — *Med(iolano)* — *Nic(omediae)* — *Rav(ennae)* vel *R(a)v(ennae)* — *Rem(is)* — *Rom(ae)* — *Serd(icae)* — *Sir(mio)* — *Thessal(onicae)*, *Thess(alonicae)* — *Trev(iris)* vel *Triv(eris)*¹⁾. Eadem similiave nomina ubi reperiuntur perscripta, nomina formata singulari ad declinationem primam genetivo potissimum efferuntur, reliqua ablativo, quamquam et in illis interdum reperitur ablativus et in his genetivus. Haec etiam in textu hic illic (ut 5, 14, 36) leguntur semiplena. — In nominibus provinciarum et reliquis geographicis, pariter atque in hominum privatorum, breviatio ut non legitima est, ita permissa.
9. Officiorum compendia ex parte legitima sunt, ita ut quaedam vix inveniantur perscripta. Reperiuntur potissimum haec:

com(es)

c(omes) r(ei) p(ri)vat(ae) vel *r(erum) p(ri)vat(arum)*²⁾

c(omes) s(ac)rarum l(ari)gitionum

cons solet esse in *RVT*; raro invenitur perscriptum. — In codice *W* passim legitur *cons*; in codice *H* solet scribi *ccssl*

cons(ularis)

corr(ector)

mag(ister) mil(itum)

mag(ister) off(ici)orum

p(rae)ff(ectus) ann(onae)

p(rae)ff(ectus) Aug(usta)lis

*p(rae)fectus p(raetori)o*³⁾

p(rae)fectus u(rbi)

praes(es)

procons(ul) vel *proc(onsul)*; in *V* non raro *p(ro)c(onsul)*

quaestor sac(ri) p(alatii)

vic(arius)

10. Dignitates similiter habent compendia sua legitima, admissa non raro etiam in textum.

imp.

A.; rarum est *Aug.*

C. plerumque *RT*; *Caes.* plerumque *V*

id(em) in praescriptis etiam ubi de pluribus agitur; *idem* perscriptum raro offenditur (8, 5, 33, 34), vix usquam (v. p. CXLVI) *iid(em)*

n(ob)ilissimus p(uer) vel *n(ob)ilissimus p(uer)*

v(ir) inl(ustris) vel *v(ir) i(n)lustris*

v(ir) s(pectabilis)

v(ir) c(larissimus)

v(ir) p(er)fectissimus

¹⁾ *Trevi-*, quae est forma genuina, legitur in *V* per libros IX—XII (p. XLVI), *Triu-* vel *Triu-* in eodem per libros XIII—XVI, item in *RT*.

²⁾ *Rei privatae* invenitur perscriptum 10, 3, 6, 1 — 10, 10, 27, 11 — 10, 10, 32, 11 (*privatae rei* 10, 1, 4, 1); *rerum privatarum* 10, 1, 8, 1 — 10, 1, 9, 2 — 10, 9, 1, 1.

³⁾ Ex brevissimi libri antiquum hoc compendium saepe retinent libri *HN* estque item aliquoties in *PM*, quamquam hi plerumque pro *ppo* substituunt *po*.

sub(limis)

mag(nificentia) [vel *mag(nitudo)*] *tua* 5, 14, 33, 7 *T*; *m(agnificentia) t(ua)* 7, 1, 13, 9 *R*

11. Ad rerum actum spectant compendia haec:

d(ixit)

h(aue?) 6, 35, 6 *R*

dat(a)

acc(epta)

lect(a)

p(ro)p(osita). Etiam in breviarii libris haec nota usurpari solet, praesertim in *P*, cuius loco *M* saepe scribit *prop*.

12. Christianae religioni propriae breviationes in hisce libris vix comparent. Ipsum *Christ*-vocabulum solet perscribi, quamquam uno certe loco 16, 9, 3, 2 in *V* compendium invenitur semigraecum $\overline{\text{XPIST}}$. Nec magis breviatur *episcopi* vocabulum. At $\overline{\text{scm}}$ est 9, 45, 4 p. 522, 3 in *V* itemque reperitur in *T*.
-